

Yabancýlar peytan mý, melek mi!

Onaylayan Kenan PANLI
Perþembe, 22 Pubat 2007
Son Güncelleme Perþembe, 22 Pubat 2007

Bankacýlýk sisteminde yabancý sermaye tartýpmalary son iki yýlýn gündemini mepgul eden ekonomik konularýn baýnda geliyo kesim yabancýlarýn gelipini "bayram" havasýnda kutlarken, diðer kesim ise bu durumu "tehlike çanlary" olarak tanýmlýyor. Yaba sermayenin fayda ve risklerine ilerleyen satýrlarda ayrýntýlý olarak deðineceðiz, ancak öncelikle bugünkü durumu ortaya koymak yarar var.

Bankacýlýk sisteminde bugün itibariyle faaliyet gösteren banka sayýsý 46. Bu bankalarýn 33 tanesi mevduat, 13 tanesi ise kalkýnma ve yatýrym bankasý niteliðinde. Bankalar Birliði'nin Eylül 2006 verilerine göre, sektörde yabancýlarýn aldýdy pay yüzde ulapty. Önümüzdeki dönemde, Oyakbank ve Halk Bankasý'nýn tamamýnýn yabancý yatýrymcýlar tarafýndan alýnmasý durumu sektördeki yabancý payý 35.86'yý bulacak. Yapýlan bu hesaplama Ýstanbul Menkul Kýymetler Borsasý'ndaki (IMKB) paylary dahil ettiðimizde oran yüzde 50'leri apýyor.

33 mevduat bankasýndan sadece 9'u yerli Bankacýlýk sisteminde faaliyette bulunan 33 mevduat bankasýný baz alarak yabancý sermayeli banka sayýsýna baktýðýmýzda durum daha net olarak görünüyor. Bugün itibariyle bu bankalardan 19 tanesi tamamen yabancý, 5 tanesi yabancý ortaklý olarak faaliyette bulunuyor. Ancak Ýngiliz Standart Bank'a satýldýdy belirtilen Oyakbank ve bu yýl içerisinde özelleştirilmesi planlanan ve bir yabancýn satýnmasý muhtemel olan Halkbankasý da dahil edildiðinde sektörde faaliyette bulunan 33 mevduat bankasýndan sadece 7 tanesi yerli sermayeli kalacak.

Doðu Avrupa'da ulusal bankacýlýk önemini yitirdi

Þimdi de Avrupa Birliði (AB) ülkelerinde yabancý paylarynýn ne olduðuna bir gözatalým: Henüz 2006 sonuçlaryna ulaþamadýdy Avrupa Birliði verilerini 2005 yýlý sonu itibariyle deðerlendirdiðimizde, özellikle Batý Avrupa veya çekirdek Avrupa olarak tanýmlanan ülkelerde Ýngiltere dýþýnda yabancýlarýn paylarynýn çok düþük düzeylerde olduðu görülüyor. Avrupa'nýn geliþmiþ Hollanda'da yabancý payý yüzde 2.3, Ýtalya'da 9.5, Almanya'da yüzde 10.6, Ýspanya'da yüzde 11.5, Fransa'da 11.6, Avusturya'da yüzde 20, Belçika'da ise yüzde 23.3 civarýnda.

AB süreciyle bankacýlýk sistemindeki yapýlanmanýn nasýl olacaðýný Doðu Avrupa ülkelerini inceleyerek tanýmlamakta yarar var Akbank'ýn geçen yýl yaptýdy "AB ile Entegrasyon Sürecinde Doðu Avrupa Ülkelerinde Bankacýlýk" konulu detaylý çalyþmasýna Avrupa bankacýlýk sektörüne 1996 yýlýndan itibaren çok yoðun yabancý banka giriþi yaþandy. Bölgede yabancý bankalar toplan aktiflerin yüzde 76'sýný ve sermayenin yüzde 71'ini kontrol ediyor. Bu ülkelerden Polonya'da yabancýlarýn bankacýlýk sistemind aldýklary pay yüzde 67.1, Çek Cumhuriyeti'nde yüzde 93.4, Macaristan'da yüzde 77, Hýrvatistan'da yüzde 91, Slovakya'da yüzde 89, Bulgaristan'da yüzde 81, Romanya'da ise yüzde 58 düzeyinde. Akbank araþtýrmasýnda da vurgulandýdy gibi Doðu Avrupa ülkelerinde ulusal bankacýlýk önemini yitirmiþ durumda. Ancak Batý Avrupa ülkelerinde Ýngiltere'yi dýþarda tuttuðumuzda, yaba payýnýn yüzde 15'lerin altýnda kalmasý da dikkatlerden kaçmýyor.

Bu kadar yüksek olmasa da yabancýlarýn etkin olduðu bölgelerden biri de Latin Amerika ülkeleri. Geliþmekte olan ülkeler arasýn yer alan ülkelerin bankacýlýk sisteminde, yabancýlarýn aldýdy paylarda oldukça yüksek. Bu ülkelerden Meksika'da yabancý bank aldýdy pay yüzde 88, Arjantin'de yüzde 49, Pili'de yüzde 54, Venezüella'da ise yüzde 46.

Büyüme ve kâr fýrsatlarý

Avrupa, Doðu Avrupa ve Latin Amerika ülkelerindeki durumu da ortaya koyduktan sonra þimdi de yabana bankalarýn Türk bankacýlýk sistemine olan ilgisinin nedenlerine bir gözatalým:

Son yýllarda görülen iyileşmelere raðmen bankacýlýk sektörünün aktiflerinin GSYÝH'ye oraný Türkiye'de yüzde 84'lere çýkarken AB'de yüzde 286 civarýnda. Benzer bir durum mevduatta da söz konusu. Mevduatýn GSYÝH'ye oraný Türkiye'de yüzde 50 civarýnda iken bu oran AB'de yüzde 122 civarýnda. Kredilerdeki durum ise gidilecek yolu daha net olarak ortaya koyuyor. Kredilerin GSYÝH'ya oraný Türkiye'de 2006 yýlý eylül ayý itibariyle yüzde 37'lere yeni yaklaýýrken, bu oranýn Avrupa'da yüzde 100'e aýlýý görülmüyor.

Diðer yandan özellikle geçen yýl mayýs-haziran ayýna kadar olan süreçte hýzly bir artýþ trendine giren hanehalký kredilerinin GSYÝH'ye oranýnýn da diðer geliþmiþ ve geliþmekte olan ülkeler ile karþýlaþýlýdýýnda yüksek olmadýý görülmüyor. Bankacýlýk Düzenleme Kurulu (BDDK) verilerine göre, 2005 yýlý sonunda yüzde 8 olan ve 2006 yýlý ortalarýnda yüzde 10,3'e yükselen hanehalký kredilerinin GSYÝH'ye oraný, geliþmiþ ülkelerde yüzde 58, Asya ülkelerinde 27,5, geliþmekte olan Avrupa ülkelerinde ise yüzde 10 düzeyinde. Hanehalký kredilerinin hanehalký kullanýlabilir gelirine oranýný bakýldýýnda da Türkiye'deki durum daha net olarak anlaýlýyor. Geliþmiþ ülkelerde yüzde 100'ler civarýnda olan bu oran Türkiye'de yüzde 20'lerde kalýyor. Bunlarýn yaný sýra 1.000 TL dýþen pube sayýsý, bankalarla bireylerin iliþkisi ve benzeri alt baplýklara da bakýldýýnda, Türkiye birçok anlamda henüz ipin başında. Dolayýsýyla bu durumu analiz eden yabancı bankalar Türkiye'yi bakir görüyor.

Yabancılarý Türkiye'ye çeken başka bir etmen ise yüksek kâr olanaklarý. Dünya'da kâr marjlarý önemli oranda daralmýþken, Türkiye'de fýrsatlarýnýn artması yabancılarýn buraya ilgisini de artýrýyor. Büyüme ve kâr fýrsatlarýnýn yara sýra siyasi istikrarýn artması, Türkiye'de konusundaki alýnan yol gibi geliþmelerde Türk bankacýlýk sektörüne olan yabana ilgisinin nedenleri arasýnda saymak mümkün.

Geliþmiþ ülkelerin tutumu ve Ýtalya örneði

Þimdi "Yabancılar melek mi yoksa þeytan mı" baplýðýna dönecek olursak, öncelikle þunun altýný çizmek lazým. Bugün grafikler gösterdiði gibi dünyanın önde gelen ülkelerinde yabancıların payýnýn yüzde 15'lerin, birçoðunda ise yüzde 10'ların altýnda kalması uzun bir zamandan bu yana artmamasý önemli bir göstergedir. Dünyaya küreselleşmeyi dayatan ve bunun fýrsatlarýný her köşüyle anlatan bu ülkelerin tutumunu BDDK Baþkaný Tevfik Bilgin'in þöyle yorumluyor: "...Mevzuatta sektördeki yabana payýna iliþkin bir sýnýrlama bulunmuyor. Avrupa'da da sýnýrlama olmamasýna karþýn her nasýlsa bazı ülkelerde bu oran yükselmiyor. Bunlar deðerlendirilmelidir."

Geliþmiþ ülkelerin bu konudaki tutumu Ýtalya'da yabanan bir skandalla ortaya çýkmýþtý. Ýtalyan Banco Antonveneta'nýn, Hollanda ABN Amro tarafýndan satın alýnmasýnýn sektörün denetiminden sorumlu kuruluþ olan Ýtalyan Merkez Bankasý tarafýndan bürokratik yollarla engellendiði anlaýlýmýþ ve Baþkan Antonio Fazio, 12 yýldýr oturduðu baþkanlýk koltuðunu terk etmek zorunda kalmýþtý. Türkiye'nin, Bilgin'in de iþaret ettiði gibi bu konularý daha saðlýklý irdelemesi gerektiðini Ýtalya ve diðer geliþmiþ ülkelerdeki yabancý aldýý paylar somut olarak gösteriyor.

Mr. X Bankalar Birliði Baþkaný olursa!

Küreselleşme yandaþlarına göre, ilerlemenin yolu küreselleşmeden geçiyor. Bu anlamda da yabancýların giriþlerine hiçbir sýnýr getirilmemeli. Bu tür düþünen çok sayýda ekonomist, bankacý var. Ancak son yýllarda yabanan yabancı giriþleri eli taþýn altýnda birçok kiþinin de uyarýlarına neden oldu. Hükümetin "Ne olursan ol, yeter ki gel" sloganýna raðmen bankaacýlıkta yabana payýnýn sýnýrlanması gerektiðinin, hükümetin bir üyesi olan Abdüllatif Þener tarafýndan dillendirilmesi önemli bir mesaj olsa gerek. Þener zaman zaman farklı söylemlerde bulunsa da yabancıların bankacýlýðý ele geçirmelerinden rahatsız. Ardýndan BDDK Baþkaný Bilgin'in "...Mr X'i Bankalar Birliði baþkaný olarak görmek istemem" yönündeki açıklamalarýnýn gözardý edilmemesi gerekir. Bunun yaný sýra bugün bankacýlýðýn duayeni olarak tanýmlanan Erol Sabancý dahi "...Ekonominin kalp damarýný yabancılarla býrakmayý uyarýsý yapma gereði duydu. Bankacýlık sektörünün önemini anlaýýlmadýýna iþaret eden Hazine eski Müsteþarý Mahfi Eðilim piyasada dalgalanmalarý (Mayýs - Haziran 2006) yabancıların piyasadan çýkýþýnýn ne kadar derin etkiler yarattýðýný ortaya koydu. Bir kez de 2000 sonunda ve 2001 bapýnda yapamýþtýk. Üstelik o zamanlar bankaacýlıkta yabana ađýrlýdý yoktu. Eðer þimdiye kadar sergilenen eðilim devam eder ve yabancılar bankacýlık kesiminde ađýrlýdý ele geçirirlerse bugün yapadýðýmýzýn misliyle kötü bir ufak bir kriz sinyalinde..." diyor. Milliyet Gazetesi Yazarý Güngör Uras ise bir yazýsýnda þunlarý söylüyor: "...Belli sektörlerde beþ firmalarda yabancı sermayenin þirket alýmlarýný sýnýrlamanýn özelleştirme düþmanlýðý veya yabancı sermaye düþmanlýðý ile Ülkemizin uzun dönemli sanayileşme stratejisi bakýmýndan özelliði ve önemi olan sektör ve firmalarda yerli sermayenin hakimiyetini sürdürmek ülke yararýna ise, bunu özelleştirme ve yabancı sermaye düþmanlýðý olarak eleþtirmek yanlýþ olur. Yabancı sermaye yeni yatým için gelebilir. Bu ayn bir þey. Yabancı sermayenin, yeni yatýrým yapmak yerine yerli sermayenin hâkim olduðu sektörleri ve firmalarý satın alması, ele geçirmesi ayn ve farklı bir þey. Türkiye'de enerji ve petro-kimya sektörü ile bankacýlık sektörü yabancı sermaye hakimiyetine girmesi ülkemiz yararýna mı?"

Bu yazýýý Nobel ödüllü ünlü iktisatçý ve Dünya Bankasý eski Bapekonomisti Joseph E. Stiglitz'in bu sözleriyle noktalayalým: "...I yandaplarýna göre, küresellepme ilerleme demektir; Geliþmekte olan ülkeler eđer büyümek ve fakirlikle etkili bir þekilde savaþma istiyorlarsa, bunu kabul etmek durumundadýrlar. Ama küresellepme, geliþmekte olan ülkelerdeki birçok insana vaat ettiði ekonomik faydalan getirmedi. Küresellepme yoksulluðu azaltmayı beceremediði gibi istikrarý saðlamayı da beceremedi."

Yabancı bankaların etkinliðinin gerekli olduðunu savunanların görüþleri

• Yabancı bankaların varlıđý, sermaye akýmýný kolaylaþtırarak ülke içindeki projeleri tonlama kaynaklarını artýrýr.

• Yabancı bankalar, ülke içi kredi arzýný destekleyen sermaye ve tonlama bazýný çeþitlendirerek kredilendirmede istikrarý artýrabilir.

• Yabancı bankaların varlıđý, dođrudan veya ülke içindeki finansal kurumlarla rekabet yoluyla dolaylý olarak finansal hizmetlerin sunumunu, fiyatlamasýný ve kalitesini iyileþtirir.

• Yabancı bankaların varlıđý, gerek muhasebe, þeffaflýk ve finansal düzenlemeleri gerekse dereceleme kuruluþları, denetim firmaları ve kredi büroları gibi destekleyici kuruluþların mevcudiyetinin artýþýný teþvik ederek finansal sistemin altyapýsýný iyileþtirir.

• Yabancıların varlıđý finansal kurumların riski ölçme yönetme yeteneklerini iyileþtirebilir.

• Yabancı bankalar kendi ana ülkelerinden finansal sistemi ve gözetim becerilerini ithal edebilirler. Özellikle kriz dönemlerinin ardýndan güç yitiren ulusal bankaların sermaye bazýný güçlendirilmesi ve sermayelendirilmesi sürecinde yabancı bankaların giriþleri önemli katkı saðlar.

• Yabancı bankalarla birlikte ulusal bankaların etkinlikleri, verimlilikleri artar.

Yabancı bankalara karþý olanların görüþleri

• Yabancı finansal kurumlar, ülkeden sermaye kaçýþý için yeni yollar saðlayarak gidilen ülkedeki bir kriz karþýsýnda yerel piyasalardan hýzla çekilerek hem bankacýlýk sisteminde hem de toplam kredi arzýnda istikrarý bozarlar.

• Yabancı bankalar, en kârlý iç piyasaları ve müþterileri kaparlar ve daha riskli diđer müþterilere hizmet sunmayı daha az rekabetçi ulusal kurumlara býrakýrlar. Böylece artan riskler, ulusal kurumların üzerine kalýr.

• Ulusal ekonominin küçük ve orta ölçekli iþletmelerine kredi açmakta isteksiz davranýrlar.

• Finansal hizmetler stratejik bir endüstri olduðu için, bu en iyi þekilde ulusal çýkarları koruyacak kurumlarca yerine getirilebilir.